

שיעור קצר בפילוג - כך הפך השיח הציבורי לכלי שליטה

מתוך סדרת המאמרים של 'ביחד נשנה' | מאמר 1

נדמה שבעבר, אפילו בעיצומן של מחלוקות קשות, הייתה יכולת לעצור, לנשום, ולחפש את המשותף. היום - נדמה שכבר אין מקום למורכבות, לדקויות, להקשבה. הפוליטיקה, התקשורת ולעיתים גם השיח בינינו, הפכו למהירים, חדים, דיכוטומיים. זה או אנחנו - או הם. אבל אולי זה הרגע לעצור ולשאול: האם זו באמת הדרך היחידה? האם אין לנו אחריות - ולו קטנה - לשנות את הטון?

לא צריך מחקרים כדי להבין שמהו עמוק נשבר כאן. מספיק להאזין לשיחה באוטובוס, לקרוא טוקבקים או לשוטט ברשתות החברתיות. נדמה שהחברה הישראלית, פעם סמל לחוסן אנושי וחברתי יוצא דופן, הולכת ומתפרקת מבפנים. אנחנו כבר לא רק חלוקים בדעות - אנחנו חשדנים, כועסים, מתבדלים. כולנו. בישראל של 2025, כמעט כל תחום הפך לזירת קרב. חינוך, ביטחון, כלכלה, דת - הכול נשפט לפי שיוך מגזרי או פוליטי. הפערים, שבעבר הצליחו להידחק לשוליים למען "היחד", הפכו למרכז. על פי מדד הדמוקרטיה השנתי של המכון הישראלי לדמוקרטיה (2023), 67% מהציבור מאמין שהשסע הפנימי הוא האיום החמור ביותר על עתיד המדינה - יותר מאיראן, חמאס או כלכלה. יותר ממחצית מהציבור מעידים כי הם נמנעים מלשוחח על פוליטיקה עם בני משפחה וחברים - מחשש לריב.

ישראל תמיד הייתה מדינה רבת פנים - דתיים וחילונים, יהודים וערבים, מזרחים ואשכנזים, מרכז ופריפריה. אך מה שפעם היה רקע אנושי עשיר, הפך במרוצת השנים לקרקע מפולגת, מתוחה ולעיתים מסיתה. כל מגזר מפתח לעצמו מוסדות, ערוצים, תוכן, סמלים, ולעיתים גם מציאות נפרדת. בעבר, גם כאשר נבחר הציבור ייצגו קבוצות מובחנות, הם הצליחו לראות לנגד עיניהם גם את טובת הכלל, במיוחד בעתות משבר.

אך בשנים האחרונות נדמה שהפוליטיקה בישראל אינה רק מייצגת מגזרים - אלא נטמעת בהם באופן כמעט מוחלט. הקולקטיב הולך ונשכח, והיכולת להתאחד סביב אתגרים לאומיים - אפילו הגדולים שבהם - הולכת ונשחקת. לפי ניתוח של חוקרי המרכז הבינתחומי (2022), 85% מהמפלגות בכנסת מייצגות קהלים סקטוריאליים מובהקים, ורק אחוז זעום מהח"כים מקיימים שיח או שיתופי פעולה עם קבוצות מחוץ למעגל התמיכה המיידי שלהם.

אבל לא רק התוכן השתנה - גם אופן הדיבור. השיח הציבורי בישראל הפך למרחב טעון, לעיתים אלים, בו אין מקום לרבדים או גוונים. שפה של הכללה, הקצנה וביטול הפכה לשגרת יומנו. במובן הזה, השיח עצמו כבר מזמן איננו אמצעי - אלא חלק מהבעיה.

ברשתות, בריאיונות ובכנסת – נבחר ציבור רבים משתמשים במילים ככלי נשק, ולא ככלי תקשורת. וכשה קורה מלמעלה – זה מחלחל גם למטה, אל שיח היום-יום, לחיים בבית, בעבודה, ברחוב. מה שמחריף את המצב הוא לא רק העדר שיח – אלא השימוש הפעיל בקיטוב ככלי פוליטי. כשפוליטיקאים משתמשים בפחד, בכעס ובזהות הקבוצתית כדי לבצר תמיכה – הם אולי מנצחים בטווח הקצר, אבל כולנו מפסידים בטווח הארוך. מחקר של אוניברסיטת תל אביב בשיתוף מכון שלום הרטמן (2021) הראה כי הפצת מסרים מקטבים מצד פוליטיקאים מובילה לירידה מובהקת באמון הציבור במוסדות הדמוקרטיים – ובעיקר בירידת ההזדהות עם "אנחנו" משותף.

נבחר ציבור, מטבע הגדרתו, אמור לשמש דוגמה. לנהוג באחריות, לא רק חוקית אלא גם ציבורית, מוסרית וחינוכית. לא ללבות אש – אלא לכבות אותה. לא לפצל – אלא לגשר. אי אפשר לצפות מהציבור להתאחד כשמנהיגיו עסוקים בהאשמות, תיוגים, או גריפת רווחים פוליטיים משסעים ישנים. האחריות – לא כולה, אבל חלק משמעותי ממנה – נמצאת אצלם. ועוד לא נגענו במעורבות של כוחות זרים. גופים מדינתיים ובלתי מדינתיים – בעיקר אויבים חיצוניים – משקיעים משאבים אדירים בניסיון להעמיק את הפילוג בתוכנו. דו"ח של משרד הביטחון האמריקאי (2022) מצא כי ישראל נמצאת ברשימת חמש המדינות המובילות בעולם ביעדי קמפיינים של דיסאינפורמציה שמטרתם לזרוע פילוג פנימי.

המציאות הנוכחית מחייבת אותנו לעצור ולהתבונן פנימה. עלינו לשאול: כיצד הגענו למצב שבו כל שיח הופך למתוח ומורכב? מדוע היכולת להקשיב באמת דעכה? הכרחי שנבין: טיפוח תרבות של ניכור, לעג, חוסר סבלנות וצעקות גובה מאיתנו מחיר כבד. לא רק אנו נושאים בתוצאות, אלא גם הדורות הבאים, החברה שבה יגדלו והמדינה שבה יחיו.

בזמנים סוערים אלו, האחריות האישית שלנו – כאזרחים, כבני אדם וכמנהיגים בקהילותינו – היא מכרעת. אחריות זו מתבטאת בנכונות להקשיב באמת, לקבל מורכבות, ולהעלות שאלות, גם כאשר הדבר מאתגר. השינוי מתחיל בנו.

עלינו למנוע ככל האפשר מגורמים בעלי אינטרס לשלוט בנו באמצעות שיסוי ופילוג. יש להוקיע ולהחרים שיח המנסה ללבות את האש בינינו, ולהתמקד ביצירת דיאלוג מכבד ומאחד. עלינו לפעול במודע לקידום שיח סובלני ולהגביר את הקולות המתונים החותרים להתעמת עם המורכבות החברתית שבה אנו חיים באומץ ובכבוד הדדי.

אהבתם את הכתבה? הזדהיתם עם התכנים? מעוניינים להכיר יותר את העשייה של "ביחד נשנה" ולהצטרף כשותפים לדרך?
נשמח לשמוע מכם!

צרו קשר:

אתר אינטרנט: www.beyahad-il.com

דואר אלקטרוני: info@beyahad-il.com

ביחד, נוכל לקדם שינוי משמעותי בחברה שלנו.

המאמר נכתב על ידי צוות 'ביחד נשנה' – תנועה אזרחית הפועלת לחיזוק מנהיגות אחראית וקשובה, ולקידום קוד אתי וקריטריונים לנבחר ציבור.